

Teh dveh knjižic smo iz vsega srca veseli. G. Viktor Steska že več let vztrajno preiskuje našo umetnostno zgodovino, da dožene, kar je neznanega in nezanesljivega, ter popravi, kar je napačnega. Koliko dela je, preden se sestavi taka monografija, sluti tisti, kdor je že iskal zgodovinsko-umetnostnih podatkov, ker je iskal navadno — zastoj. Ta stroka je skoro še popolnoma neobdelana in ravno zato je delo g. Steska razveseljivo. Le z drobnim, vestnim zgodovinskim raziskavanjem pridemo kdaj do pregleda naše umetnosti.

G. Steska je izbral tiskane vire, razen teh še arhiv dež. vlade, župnijske matice itd., da poda kolikor mogoče zanesljivo življenjepisno sliko obeh umetnikov. Pri Herrleinu se je omejil samo na življenjepisne podatke, pri Wolfu pa se je življenjepis skoro raztegnil v kulturno podobo. Želeti bi bilo še nekoliko estetskega vpogleda v delo in razvoj obeh umetnikov — toda to pride lahko pozneje. Zgodovinski temelj pa je s temi monografijami podan in za to gre hvala g. Stesku.

I. C.

Dr. Jos. Tomišek: **Antibarbarus**, I. Ljubljana 1910. Založil L. Schwentner. Natisnila Narodna tiskarna v Ljubljani. — (Konec.) — Poleg omenjenih poglavij obsega knjiga še nastopne tri: IV. poglavje obravnava pisavo krajevnih lastnih imen (str. 32—47), kjer pisatelj zahteva velike začetne črke pri imenih kakor: Novo Mesto, Škofja Loka, Polhov Gradec, Pod Pečjo itd. Ta nasvet je že naletel na odpor. L. Pintar dokazuje v zadnji številki Lj. Zvona, stran 736 sl., da je umestneje pisati tako: Novo mesto, Škofja loka, Polhov gradec itd., ker tvorita obe besedi le eno samo ime, čemur se ne da oporekati. Tomišek priporoča dalje veliko začetno pisavo tudi privednikom lastnih krajevnih imen, česar L. Pintar na omenjenem kraju ne zametuje. Veliko ni na tem, se li piše to z malimi ali z velikimi začetnicami!

V. poglavje obsega pisavo latinskih in grških imen v slovenščini. Pisatelj priporoča, da jih pišemo v tuji, to je v njih lastni podobi, kakor ravnamo tudi z imeni drugih narodov sploh. Da se je to vprašanje vnovič sprožilo, morajo biti dr. Tomišku hvaležni vsi, kateri imajo s staroklasičnimi imeni kaj opraviti. Koliko nepotrebne dela in truda si prihranimo, ako jim njih pravo pisavo pridržimo tudi v slovenščini. Res da se tak radikalni preobrat ne bo izvršil na en mah, ali treba mu je nadeljavati pot, ki jo nastopajo že tudi drugod in so jo med Slovani izbrali bratje Čehi. Zlasti težko bo za nas, dokler se Hrvatje ne premaknejo iz mesta, ki je žal med večino Slovanov še vedno tako obzidan s kitajskim zidom, da bo češkemu zgledu težko priboriti posnemanja. Na najhujšo tezalnico tiščijo latinska in grška imena pač bratje Poljaki, ki jih kužijo s čisto poljsko fonetiko; tako n. pr. pišejo in rabijo: Alcybjades, Antjoch, Beocja, Cyzero, Darjusz (sz = š), Fajbuzs, Horacy ali Horacjusz, Ifigienja, Korneljusz, Liwjusz, Milcjades (!), Medja, Scypjon, Tacyt itd. To je višek pačenja! Slovenci do takih mej sicer nismo šli, ali popustiti kaže vsako pačenje tujih imen sploh in se oprijeti principa, kakor ga imajo Čehi in ga dr. Tomišek svetuje tudi nam. Z vsemi posameznostmi se morebiti ne bo vsak sprijaznil, — tudi meni ne ugajajo vse — ali princip je zdrav in zlasti za srednje šole tako potreben kakor ribi voda! Poglavitno vodilo naj bi

bilo: latinska in grška imena se pišejo in rabijo v lastni pisavi! Pridrži naj se vse v kolikor mogoče lastni obliki, tudi nominativ naj ostane tuj — izjema bi bila samo za končnico *-us*, ki naj bi se odpahovala (tako delajo mestoma tudi Poljaki). Pridržala naj bi se tudi končnica ostalih sklonov v tuji, t. j. pristni obliki, tu mislim na primere kakor Lahes, Laheta; Ceres, Cerere; Atlas, Atlanta itd. Izšolani bi pravilno rabo nominativa ter ostalih sklonov brez spotike in težave čuvali, drugim se pa ne more šteti v zlo, če bi prav ne znali ločiti takih drobnjav ter bi tvorili ostale sklone po nominativu. Pravilna uporaba se zahteva samo tam, kjer se da po pravici terjati, t. j. od šolanih, in pri teh se da princip brez težave izvajati! Zahteva dr. Tomiškova, naj bi grška imena sprejemali v grški in ne v dosedaj navadni latinski obliki, ne spada v ta okvir in je, dokler je vsaj Nemci ne izvedo do konca, za nas preradikalna!

Zadnje poglavje ima več krajših jezikovnih drobtin, izmed katerih so nekatere prav umestne. Opra-

† ZRAKOPLOVEC RUSJAN

vičen je migljaj damam, da se jim ni treba razlikovati s posebno končnico; zadostuje: gospa Abram, ni treba: gospa Abramova. Napačno je pa, kar navaja pisatelj v opravičenje izraza „gre se“. Edino prav je in bo ostalo: „za to gre“. Nerazumljivo se mi zdi, čemu se pisatelj zaletava v glagole *-irati*, ko je to tako umestna končnica in v vseh primerih izpeljava, med tem ko *-ovati* nima te prednosti!

Dr. Anton Breznik.

////

Hrvaška.

Knjige Matice Hrvatske za 1. 1910.

Dr. Franjo Bučar: **Povjest hrvatske protestantske književnosti**. To delo je važen prispevek tudi za zgodovino slovenske protestantske književnosti. Pisatelj je rabil deloma še ne popolnoma izrabljeni rokopisni material in še ne izčrpane vire. Poleg tiskanih del in razprav, kakor Kostrenčičevo delo in Elzejeve spise, je rabil tudi rokopisni material Elzejev in originalne akte, pisma in račune, ki se shranjujejo v Tübingenu.

Za nas zanimivo je n. pr. razmerje Konzula in drugih Hrvatov do Trubarja, ki kažejo prvaka naše reformacije v novi luči.

Hrvatsko kolo. Naučno književni zbornik. VI. knjiga. Kakor vsako leto, se tudi letos Hrvatsko kolo predstavlja lepo. Prinaša veliko število raznovrstnih razprav. Nič manj kot 38 pisateljev naštevam med sotrudniki. Med njimi tudi Slovenca dr. Josipa Tomiška. Samo en spis je psevdonimen. Seveda so razprave različne znanstvene vrednosti. Zanimiva je Šišičeva razprava o starih Slovanih, kateri bi se dalo marsikaj pripomniti.

Dr. L. Lénard.

Začudjeni svatovi. Napisal Evgenij Kumičić. Zabavna knjižnica Mat. Hrv. — Čudni naslov je dobila povest pač zato, ker se ob poroki na koncu knjige svatje vsled nenavadnega dogodka, ki pa nima s povestjo veliko opraviti, malo začudijo. In tudi sicer gre vse po stari šegi: opisi obmorske pokrajine, tajni objemi in poljubi ob mesečini, skrivna sorodstva, nasilje in umori, plemenitost in peklenska hudobija, prisluškovanje in druge obledele kulise z odra ideali-

GUČKOV

predsednik ruske gosudarstvene dume

stičnega romana. Povest je za izobraženega človeka na vso moč dolgočasna, a tudi kot družinski roman — in to naj bi po intencijah Matice menda bil — ni priporočljiva, ker nezmisel je nezmisel, čeprav je stara.

Pripovijesti. Napisal Matija Lisičar. Zabavna knjižnica Mat. Hrv. — Umetnost komponista, ki je sedaj v dobi podrobne, subtilne umetniške izpeljave precej redka, g. Lisičar poseduje. Skoro vse njegove novelete so trdna in sklenjena enota. G. Lisičar je tudi jasen, plastičen, a pušča obenem med posameznimi dogodki novele toliko praznine, da čitateljev duh sam uživa snuje. Kar ga močno kazi in škoduje živi resnici njegove zbirke, je tista lažniva, neumetniška in vedno nemirna tendenca proti političnemu svobodomiselstvu. Njegova fantazija je bolna od jezuitskih strahov (naš ljubi g. Lisičar n. pr. nežno pripoveduje, kako obljubi jezuit šolarčku, če izda svojega tovariša — eno leto odpustkov!), razjedena od želje po propagandi brezverstva („Pod krstom“) in od naukov o amoralnosti umetnosti, ki jih on praktično izvršuje. — Škoda Lisičarja in škoda Matice, ki plove sedaj v plitkih strugah.

Izidor Cankar.

ZZZZ

Nemška.

Kaemmel Dr. Otto: *Die Besiedelung des deutschen Südostens vom Anfange des 10. bis gegen das Ende des 11. Jahrhunderts.* Leipzig 1909.

— Pisatelj se je že v več razpravah bavil s tem predmetom, z nemško kolonizacijo v vzhodnoalpskih deželah do Drave. Po teh deželah so bivali do X. stoletja v pretežni večini Slovani: severno od Donave Čehi, južno od Donave Slovenci. Vzhodno Marko, Koroško in Štajersko so takrat pokrivali prostrani gozdovi. Večji del Slovencev, ki so živeli po svojem zasebnem pravu in plačevali manjšo desetino kakor drugi prebivalci, so bili nevoljniki (mancipia), le malo jih je bilo svobodnih. Slovenska hoba je bila le četrti del (1:2 ha) nemške kraljeve hobe. Te Slovence so izpodrivali nemški naselniki, ki so bili največ podložniki (servi) in nevoljniki (mancipia). Za svoje gospode, samostane in veleposestnike, so kolonizirali v teku dveh stoletij (v 10. in 11. stoletju) južnovzhodne marke do Drave, sekali so gozdove in jih izpreminjali v rodovitno zemljo. Po širokih dolinah in ravninah so zidali vasi, zavarovali take pokrajine z utrjenimi gradovi, po hribovitih krajih so stanovali v raztresenih hišah in zaseljih. Dušno pastirstvo so oskrbovale maloštevilne župnije z velikim obsegom; benediktinski samostani so se bavili z askezo, znanostmi in kolonizacijo. Vse se je preživljalo od poljedelstva; obrt in trgovina še nista bili razviti; samo po starih rimskih cestah se je vršil promet. Nemški kolonisti so bili večinoma bavarskega pokoljenja, kakor nam izpričuje njih zasebno bavarsko pravo, dialekt in hišni slog. Prihajali so po mnenju K. preko Gorenje Avstrije in prelazov v Nizkih Turah v doline Aniže, Mure in Drave. Veliko posestev so imeli v rokah posvetni velikaši, kakor: Babenberžani, grofje v Brežah in v Savinjski dolini, Aribonci, Eppensteinci, Sponheimci in Ortenburžani. Največ posestev so pa podarili kralji cerkvam (Pasovi, Salzburgu, Freisingenu, Bambergu in Briksenu), kajti posvetni velikaši so izkušali podarjena posestva izpremeniti v svojo dedno last, dočim so cerkvena posestva ostala državna last. Ker so cerkve zadobile imunitete, so si uredile lastno upravo, sodstvo in vojaštvo; duhovniška uprava je bila vzornejša kakor posvetnih knezov. Nemški veleposestniki so ponemčili slovensko prebivalstvo, ki se je sicer v oddaljenejših krajih dalj časa ohranilo, kakor n. pr. slovenski kovinarji v dolini Murice do XV. stoletja.

— k —

Miklitsch Karel: *Die Ledererzunft in Neumarkt.* (Laibacher Zeitung, št. 224 do 238, letnik 1910.) — Z veseljem moramo registrirati vsako razpravo, ki hoče razširiti naše znanje o notranjem življenju v kranjski deželi ter izpopolniti vrzeli v zgodovini kranjske obrti in trgovine. Pisatelj je uporabil za svoj spis akte, ki jih hrani trziški župan in tovarnar Karel Mally; slika je, čeprav nepopolna, vendar zanimiva, ker v glavnih potezah nam vendar poda pisatelj razvoj strojarstva v Trziču od onega časa, ko so ustanovili strojarji svoj ceh, do začetka 19. stoletja. Vendar mora referent grajati to, da pisatelj ne pozna pravil, kako je treba objavljati akte; ne samo zgodovinarji-strokovnjaki, še bolj pa lajki berejo razprave, v katere so vpleteni izpiski iz aktov v taki